

آذربایجان شرقی، پرچمدار آیین های عزاداری حسینی / از علم بندی تا مراسم سنتی پولکه

آذربایجان شرقی با مراسم های عزاداری ویژه خود به استقبال محرم رفته و آیین های ویژه ای در این ایام در استان برگزار می شود که در نوع خود بی نظیر و نشان ارادتمندی مردان و زنان این دیار نسبت به سید و سالار شهیدان حضرت امام حسین(ع) است.

آذربایجان شرقی با مراسم های عزاداری ویژه خود به استقبال محرم رفته و آیین های ویژه ای در این ایام در استان برگزار می شود که در نوع خود بی نظیر و نشان ارادتمندی مردان و زنان این دیار نسبت به سید و سالار شهیدان حضرت امام حسین(ع) است.

به گزارش خبرنگار مهر، آئین های عزاداری ماه محرم همه ساله در سراسر ایران با شور و شوق خاص مردم برگزار می شود و عاشقان آن حضرت ارادت و تجدید میثاق خود را هر سال در قالب عزاداری مستحکم تر می کنند که این آئین ها به فراخور فرهنگ و شیوه های مرسوم هر منطقه و استان متفاوت است.

آداب و رسوم حاکم بر عزاداری های مذهبی سالار شهیدان یکی از دیدنی ترین و عرفانی ترین مراسم مردم آذربایجان شرقی بوده و برخی مراسم های برگزار شده در این استان در ایام محرم با وجود سابقه طولانی، در کل کشور نیز بی نظیر است.

چند روز مانده به ایام محرم می توان رنگ و بوی آن را در تمامی کوچه ها و محلات شهرها و روستاهای استان احساس کرد. آمدن محرم را می توان از لباس های سیاهی که شهروندان بر تن کرده و پرچم های عزایی که در کوچه و بازار نصب می کنند به خوبی دید.

عزاداری پرشور حسینی در بزرگترین بازار سرپوشیده دنیا

محلات قدیمی و اصیل تبریز همچون امیرخیز، نوبر، شتربان، خیابان، کوچه باغ، اهراب، ششگلان و بیش از ۲۰ محله دیگر با اینکه این روزها با اسامی دیگری از آنها در تبریز یاد می شود اما به رسم دیرین با نام قدیمی خود در بازار حضور می یابند و به سبک خود ندای لبیک یا حسین سر می دهند.

یکی از نکات جالب و قابل توجه عزاداری محلات در بازار، ترکیب منظم هیئت هاست، به طوری که هر محله، سه دسته عرب، عجم و زنجیرزن دارد که برای عزاداری در بازار به ترتیب وارد بازارچه و تیمچه ها شده و عزاداری می کنند که غالبا در بازار مظفریه (بازار فرش فروشان) به کار خود پایان می دهند.

نخست دسته عرب محله با لباس هایی سر تا پا مشکی به سبک اعراب وارد بازار شده و با نظم و سبک خاص دو دستان خود را بر سینه هایشان می کوبند، سپس دسته عجم که کت و شلوار بر تن دارند به صورت آرام و منظم با یک دست بر سینه می کوبند و در پایان زنجیرزان آن محله، بر کار محله در روز عزاداری خاتمه داده و هیئت ها به محله خود باز می گردند تا در مساجد عزاداری کنند.

البته شبیه خوانی، شمع افزونی، تعزیه گردانی و چندین عزاداری دیگر نیز در بازار تبریز صورت می گیرد که می توان شبیه خوانی محله شتربان با پوست شیر جنگلی در عاشورای حسینی را از بارزترین شبیه خوانی ها در بازار نام برد.

هر یک از هیئات از هفتم محرم تا روز سوم شهادت امام با علم های قدیمی محلات، مسیری از بازار را طی کرده و به سبک قدیمی عزاداری می کنند و سرانجام در بازار مظفریه به کار پایان می دهند.

البته در برخی از تیمچه های بازار تبریز از اول محرم مراسم مرثیه خوانی اجرا می شود و عاشقان حسینی از سرتاسر شهر در کنار بازاریان تبریزی به سوگوارای امام حسین (ع) می پردازند.

با وجود اینکه بازاریان از هفتم محرم به مدت یک هفته حجره های خود را تعطیل می کنند اما حجره هایی که در مسیر عزاداری قرار دارند، خود را برای پذیرایی از دسته های عزاداری آماده کرده و با چای، خرما، نان، پنیر و شربت از آنان پذیرایی می کنند.

آیین علم بندی شهرستان مراغه

مراسم سوگواری علم بندی مختص شهر مراغه است که هر سال در سوم محرم در این شهرستان برگزار می شود و به عنوان یک اثر معنوی در فهرست میراث فرهنگی کشور قرار گرفته که این شیوه عزاداری که همه ساله با شکوه بسیار و حضور گسترده مردم برگزار می شود، با گذشت زمان های بسیار همچنان شکل سنتی خود را حفظ کرده است.

همزمان با سوم ماه محرم و یادآوری رسیدن کاروان امام حسین(ع) به کربلا و برافراشته شدن علم این امام، آیین علم بندی در مراغه آغاز می شود و هر یک از محلات شهرستان مانند محله چهل پا، بیرون قلعه و محله شجاع الدوله در این روز، یک علم را آذین بسته و در میان میدان آن محله افراشته می کنند.

علم میدان دروازه که از قدمت و شهرت بیشتری در میان علم های این شهرستان برخوردار است با بیش از ۴۰ متر ارتفاع در این روز با پارچه های رنگی آذین شده و در این محله افراشته می شود و هزاران نفر از مردم شهرستان به این محل آمده و نذورات و قربانی های خود را در پای علم انجام داده و میان مردم تقسیم می کنند.

در طول ایام محرم هر روز صبح و بعد از ظهر در کنار علم گردانی، تکیه ای نیز برپا شده و دسته جات عزاداری با حضور در آنها به

سوگواری سالار شهیدان مشغول می‌شوند و علم میدان تاریخی دروازه مراغه در روز سوم محرم با یا حسین گویی مردم بلند شده و تا پایان صفر باقی می‌ماند که نمادی از علم حضرت ابوالفضل(ع) در کربلا است.

آیین توزیع شمع در عصر روز تاسوعا

نذر شمع، به ویژه در غروب تاسوعا از سنت های دیرینه مردم مناطق مختلف آذربایجان شرقی است. در این ایام آنهایی که نذر کرده اند ۴۱ شمع را در ۴۱ مسجد بر می افروزند تا نشانه ای از روشنی و روشنایی باشد. شمع مایه روشنایی است، می‌سوزد و نور می‌بخشد و بر ظلمت و تاریکی فایق می‌آید. روشن کردن شمع در شهرهای تبریز، مراغه، اهر و مرند رواج بیشتری دارد و شاید یکی از فلسفه‌های این امر ایجاد روشنایی در شبهای تاریک عزاداری و مرثیه‌خوانی باشد. به تعبیر برخی در شب تاسوعا مردم به صورت نمادین با برافروختن شمع چادرهای امام حسین(ع) و یارانش را از تاریکی درمی‌آورند.

مراسم شبیه خوانی

در این مراسم به بازسازی صحنه عاشورا در قالب نمایش و شبیه خوانی هایی پرداخته شده و برگزاری آن در ظهر روز عاشورا قبل از نماز ظهر و عصر بیشتر مورد توجه است. مضمون شبیه‌خوانی رویارویی دو نیروی خیر و شر یا نیکی و بدی است و به نوعی ریشه در بنیان فکری، مذهبی و اعتقادی ایرانیان دارد و برگزاری آن در روز عاشورا نیز تقابل بین حق و باطل است تا مردم به خوبی با برخی صحنه های کربلا آشنا شوند. البته به یاد آتش گرفتن خیمه های امام حسین (ع) در روز عاشورا مراسم سوزاندن خیمه نیز همراه با این شبیه خوانی و عزاداری برگزار می شود.

همچنین در روز عاشورا برخی از دستجات حسینی در قالب هنر شبیه خوانی اقدام به بازسازی صحنه بازگشت بی سوار ذوالجناح اسب امام حسین (ع) از میدان جنگ به میان خیمه های اهل بیت کرده که به نام "ذوالجناح" گردانی معروف شده است. و وقتی شب عاشورا فرا می رسد عده ای آواز مرثیه سر داده و برای سر سلامتی زینب و شیعیان مراسم شام غریبان را ترتیب می دهند که تا پاسی از شب ادامه می یابد.

مراسم سنتی مذهبی پولکه

مراسم سنتی مذهبی "پولکه" در مناطقی چون روستاهای شیشوان عجشیر و همچنین برخی نقاط بناب با شور و شوق خاصی برپا می شود و در این مراسم یک مشعل اصلی بزرگ در وسط میدان اصلی و در جلوی مسجد اعظم شهر یا روستا افروخته می‌شود تا مردم به گرد آن جمع شوند.

بعد از آن که مشعل اصلی در وسط قرار گرفت مشعل های کوچک دیگری که متعلق به یک محله است، توسط دیگر عزاداران به میدان اصلی آورده می‌شود و پس از آن این مشعل ها را با زنجیرهای بلندی در دست با آتش مشعل اصلی روشن می‌کنند و بر سر عزاداران می‌گردانند که در این هنگام گویی بر آسمان، گوی های آتشین در پرواز هستند که فضایی غریب را می آفریند. پولکه از منحصر به فردترین مراسم های عزای حسینی بخشی از مناطق آذربایجان است که نظیر آن در سایر مناطق شیعه نشین جهان برگزار نمی شود.

نذر و احسان از سنت های دیرینه مردم

آذربایجانی ها، اعتقاد ویژه‌ای به اطعام از سفره ابا عبدالله الحسین (ع) دارند و معمولا از غذاهای پخش شده و نذری در این ایام برای بیماران خود تبرک می‌جویند و خوردن نذری را ثواب می شمارند.

در این روزها در برخی مساجد و خانه‌ها سفره حضرت سیدالشهدا (ع) باز است و مردم به اطعام از این سفره مبارک می‌پردازند که اکثرا غذاهای طبخ شده برنج بوده که با خورشتهای مختلفی جهت پذیرایی از عزاداران حاضر می‌شود. آش از دیگر غذاهایی است که مردم در بزرگداشت ایام عزاداری سرور و سالار شهیدان می‌پزند، آش‌ها معمولا بنا بر نذر و حاجتی تهیه شده و در بین همسایه و آشنایان پخش می‌شود.

شربت‌ها و نوشیدنی‌ها بخش دیگری از نذورات این ماه را تشکیل می‌دهند برخی از حسینی‌ها و قهوه‌خانه به پخش چای در این ماه اقدام می کنند اما شربت‌ها بیشتر در محرم‌های مصادف با فصول گرم سال داده می‌شود.

گزارش: فائزه زنجانی